

Яковенко Н. О.
магістрантка групи мСР-21
факультет педагогіки і психології
ТНПУ імені В. Гнатюка
Науковий керівник:
Поліщук В. А., д. п. н., професор

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З БАТЬКАМИ, ЩО ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З РІЗНИМИ ПРОЯВАМИ АУТИЧНИХ РОЗЛАДІВ

Актуальність теми дослідження. Гуманістична парадигма сучасної спеціальної освіти робить актуальною проблему психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом, оскільки наголошує на праві кожної людини на навчання та розвиток згідно з її можливостями. Результати більшості досліджень, присвячених методам лікування дитячого аутизму, свідчать про те, що найбільш адекватним типом втручання є навчання у школі або в домашніх умовах при наданні ефективної підтримки родині [3].

В Україні існує великий розрив між теоретичними знаннями про аутизм та практичними можливостями допомоги особам з аутизмом та їхнім родинам. Дитячий аутизм сьогодні розглядається не тільки як клінічна, але й як психолого-педагогічна проблема, що пов'язана з потребою суспільства у залученні в освітній простір тих категорій дітей, які раніше визнавалися такими, що не підлягають навчанню, усе більшої актуальності набуває наукове обґрунтування і розробка методів корекційної роботи з аутичними дітьми.

Мета статті полягає у теоретичному осмисленні і обґрунтуванні соціально-педагогічних рекомендацій батькам, які виховують дітей з розладами спектру аутизму.

Проблему аутизму вивчали і висвітлювали в науковій, медичній, психологічній і педагогічній літературі такі зарубіжні вчені, як: Г. Аспергер, Л. Бендер, М. Брістоль, С. Харріс, Б. Гермелін, Л. Каннер. Наукова розробка проблеми аутизму в пострадянському просторі, пов'язана з іменами таких дослідників, як: Е. Блейлер, Д. Гіляровський, К. Лебединська,

ТНПУ
MAGISTERIUM

О. Нікольська, Н. Озерецький, Т. Ілляшенко, С. Конопляста, К. Островська, М. Рождественська, М. Химко, Д. Шульженко та інші.

Серед дітей з обмеженими можливостями здоров'я, тобто тих, хто має різні відхилення у психофізичному та соціально-особистісному розвитку і потребує спеціальної допомоги, виділяються діти, у яких на перший план виступають розлади в емоційно-вольовій сфері. Категорія дітей з розладами емоційно-вольової сфери вкрай неоднорідна. Основною особливістю таких дітей – є порушення або затримка в розвитку вищих соціалізованих форм поведінки, що припускають взаємодію з іншою людиною, врахування його думок, почуттів, поведінкових реакцій[3, с. 78].

Діти з синдромом раннього дитячого аутизму (РДА) складають основну частку дітей, що мають найбільш важкі порушення в соціально-особистісному розвитку і потребують спеціальної психолого-педагогічної та медичної допомоги. Для дитини з проявами раннього дитячого аутизму характерні мовні ехолалії (стереотип не повторення почутих слів, фраз, питань), тривале відставання в правильному використанні особових займенників, зокрема дитина довго продовжує називати себе «ти», «він». У дітей з РДА незвичайний темп, ритм, мелодика мовлення; ранній прояв зазначених вище розладів (у віці до 2,5 років). Найбільш вираженими є поведінкові проблеми (самоізоляція, надмірна стереотипність поведінки, страхи, агресія і самоагресія), що спостерігаються в дошкільному віці з 3 до 5-6 років.

Аутизм трактується дослідниками як хворобливий стан психіки людини, що характеризується заглибленням у власні внутрішні переживання, прагненням до відособлення від зовнішнього світу і поступовим відривом від реальної дійсності.

Спектр аутистичних порушень – це спектр багатоманітних різновидів, відмінностей, відхилень і порушень, ядрним і загальним для яких є порушення соціальної інтеграції і небажання дітей з проявами раннього дитячого аутизму, вступати в будь-який контакт із суспільством, зокрема зі своїм оточенням.

Родина, де зростає дитина з проявами раннього дитячого аутизму, потребує постійної психологічної та медичної допомоги,

а також – соціального супроводу. Окреслені суперечності між потребою батьків дитини з аутизмом у кваліфікованій комплексній соціально-педагогічній допомозі з виховання своєї дитини та відсутності відповідних програм допомоги батькам, побудованих з урахуванням їх наявних соціально-педагогічних потреб зумовили вибір теми даного дослідження.

Діагноз «ранній дитячий аутизм» може бути поставлений – дитячим психоневрологом після обстеження малюка. Якщо ж діагноз дитині поставлений, то для батьків необхідним – є визначитися з програмою подальшого навчання та розвитку дитини. Важливим є те, що батькам слід проконсультуватися у спеціального психолога чи корекційного педагога, які мають досвід роботи з такими дітьми, можуть надати розгорнуту характеристику стану психічного розвитку, а також визначити форми і напрями корекційних занять для дитини.

Психологи, котрі досліджують дитячий аутизм є одноставними в думці, що батькам таких дітей потрібно набратися терпіння, вірити в успіх і ні в якому разі не втрачати надію. Основою успішного подолання аутизму – є виконання в домашніх умовах та в умовах спеціальних центрів індивідуальної програми реабілітації хворої дитини. Головне завдання лягає на плечі батьків, тому першорядним кроком має стати прийняття того, що їх дитина страждає на аутизм, у неї просто «інший спосіб бачення світу», їй трохи важче висловити свої почуття [1]. Для попередження емоційних і поведінкових розладів необхідно, щоб дорослі ставилися до дитини дбайливо, з великим терпінням і пошаною. У жодному випадку не можна пригнічувати або залякувати дитину, а навпаки стимулювати і організовувати її активність, формувати довільну регуляцію поведінки.

Особливо важливого значення у вихованні дитини з проявами раннього дитячого аутизму має організація її цілеспрямованої поведінки шляхом чіткого розпорядку дня. Орієнтиром розвитку дитини з аутизмом має бути різноманітне, емоційне спілкування з нею батьків, їм слід розмовляти з такими дітьми більше, аніж зі здоровими. Також дослідники рекомендують батькам стимулювати інтерес дитини до зовнішнього світу, це викликатиме в неї потребу в контакті і започаткуватиме поступову зміну дитиною свого власного емоційного (часто

агресивного) стану [2].

Для батьків необхідно привертати увагу дитини до своїх дій. Купаючи, одягаючи, оглядаючи дитину, не потрібно мовчати і ігнорувати дитину, а, навпаки, слід лагідно стимулювати її до наслідування. Слід пам'ятати, що дитина здатна наслідувати лише те, що в загальній формі вона вже сама може зробити. Добрим є те, коли мама співає, при цьому це можуть бути не тільки пісні: зважаючи на те, що діти з аутизмом краще реагують на музику, аніж на мовлення, варто мовленнєві прояви робити музичними, проспівувати ім'я дитини, свої коментарі, свої прохання, розповіді, похвалу тощо. А розмовляти з такою дитиною варто спокійним (бажано навіть тихим) голосом [3].

Батькам слід пам'ятати про 5 «не» у роботі з дитиною з різними проявами аутичних розладів: не говорити голосно; не робити різких рухів; не дивитись пильно в очі дитині; не звертатись безпосередньо до дитини; не бути занадто активним і нав'язливим в поведінці з дитиною.

Спроби надання професійної соціально-психологічної підтримки сім'ям з аутистичними дітьми почали здійснюватись у нас лише недавно, і поки що вони носять епізодичний характер. Звичайно, в першу чергу необхідно звертати увагу на допомогу сім'ї в її основних потребах: вихованні і навчанні дитини з аутизмом [1].

Більшість батьків, які виховують дітей з проявами раннього дитячого аутизму, звертаються по допомогу до фахівців лише в тих випадках, коли відхилення у розвитку та поведінці дитини стають очевидними для всіх. Почувши встановлений діагноз, багато батьків почуваються безсилями і беззбройними, оскільки не знають чим можна допомогти своїй дитині. Тому, працюючи з батьками цієї категорії дітей, потрібно знайомити їх з особливостями розвитку аутичних дітей взагалі і їх дитини зокрема [1].

На основі аналізу теоретичних напрацювань та досвіду соціально-педагогічної роботи з батьками, які виховують дітей з різними проявами аутизму, нами сформульовано поради, які зможуть допомогти батькам сприяти успішному розвитку такої дитини:

– батькам необхідно навчитися бути захисниками для своєї

дитини і використовувати будь-яку можливість, щоб допомогти їй;

– слід познайомитись з людьми, які кваліфіковані в питаннях аутизму: вони навчать необхідним навичкам і нададуть всю потрібну інформацію. Таким чином, батьки зможуть відчувати себе сильніше і впевненіше;

– часто сім'я дитини з аутизмом відчуває гнів і смуток водночас, і це нормально. Головне, злість потрібно направити, в так зване, правильне русло, тобто – на боротьбу з хворобою, а не на реакцію людей на поведінку дитини;

– будь-яка, навіть найменша перемога дитини, має бути гідно оцінена батьками. Не варто порівнювати її досягнення з рівнем розвитку звичайних дітей;

– батькам слід здружитися з людьми, які зіткнулися з подібною проблемою, і тоді вони зможуть відчувати підтримку, адже такі люди, як ніхто розуміють переживання і страхи один одного;

– важливим є те, щоб сім'я навчилася жити, прийнявши дану ситуацію, і обстановка у родині стане набагато кращою.

Висновок. Ранній дитячий аутизм – є одним з найбільш складних порушень психічного розвитку, при якому спостерігаються передусім розлади процесів комунікації, неадекватна поведінка, труднощі формування емоційних контактів із зовнішнім світом, оточуючими людьми, і як результат, порушення соціальної адаптації. Тому, виховання дитини, яка страждає раннім дитячим аутизмом, має свої специфічні особливості і займає багато часу та сил. Потрібно займатися з дитиною, у жодному разі не пускаючи на самоплив, інакше розвиток психоемоційної сфери дитини зупиниться або відкотиться на початковий рівень.

На сьогоднішній день діти і дорослі люди з аутизмом, а також їх сім'ї – це одна з найбільш соціально-незахищених груп в Україні. Робота з батьками та іншими членами родини аутичної дитини проводяться лише у формі тематичних бесід та консультацій, лекцій та семінарів, методами арт-терапії. Родина, яка виховує дитини потребує якісної системи медичної, реабілітаційної та соціальної підтримки з боку держави; фінансової допомоги; можливість навчання дітей у дошкільних та

шкільних навчальних закладах; психологічної допомоги; педагогічної допомоги батькам у вихованні та навчанні дитини.

Список використаних джерел:

1. Аутизм. Рекомендації батькам дитини, що страждає на аутизм. URL: <http://dyvokray.org.ua/diti-z-osoblivimi-potrebami/63-autizm> (дата звернення 05.11.2020).
2. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья : психологические основы. Москва: Владос, 2004. 368 с.
3. Аппе Ф. Введение в психологическую теорию аутизма. М.: Теревинф, 2006. 216 с.
4. Варій М. Й., Ортинський В. Л. Основи психологи і педагогіки: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2007.
5. Гилберг К., Питерс Т. Аутизм: медицинские и педагогические аспекты. СПб., 1998.
6. Библиотека литературы по детскому аутизму и психологии. Детский аутизм. URL: <http://autist-ru.narod.ru>. (дата звернення 05.11.2020).
7. Аутизм у дітей: поради для батьків, які виховують дитину з аутизмом. URL: <https://dovidkam.com/krasa/autizm-u-ditej-poradi-dlya-batkiv-yaki-vihovuyut-ditinu-z-autizmom.html/> (дата звернення 27.10.2020).
8. Зайцева Л А. Обстеження дітей з вадами мовлення. Мн., 1998. 30 с.
9. Детский аутизм. Хрестоматия: учебное пособие для студентов / составитель Л. М. Шипицына. СПб, Изд-во Дидактика Плюс, 2002. 368 с.